

A Látrányi Puszta Természetvédelmi Terület általános környezeti jellemzése és kutatása

A Látrányi Puszta Természetvédelmi Terület a Dunántúli-dombságon, Külső-Somogy középtájon, azon belül Nyugat-Külső-Somogy kistájon fekszik (1. ábra). A 8/1992. (III.25) KTM rendelet nyilvánította országos jelentőségű természetvédelmi területté. A védett terület jelenleg nemzetközi egyezmény hatálya alá nem esik. Területe: 223,5868 ha, tszf magassága: 116,8 m - 143,1 m között ingadozik.

A terület a Duna-Dráva Nemzeti Park Igazgatóságához tartozik, a védett területen a tájegységvezető: Rozner György.

A védett terület főként gyepterületi ágba tartozik (1. táblázat).

1. táblázat: A védett terület művelési ágak szerinti megoszlása

Művelési ág	Terület
Gyep (rét, legelő)	160,1190 ha
Erdő	37,4679 ha
Szántó	19,4730 ha
Kivett (nem okbánya)	2,0908 ha
Kivett (út, árok)	3,5164 ha
Épület, udvar	0,9197 ha

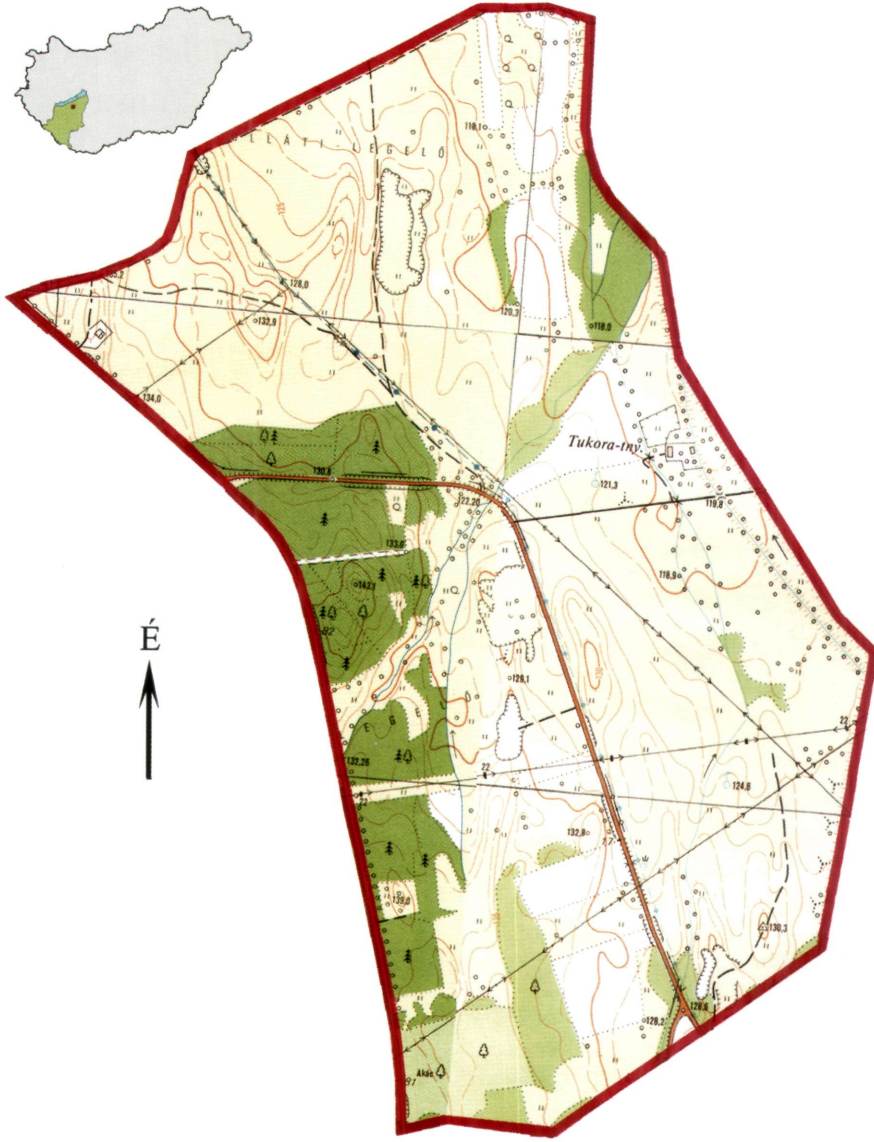
A terület tájtörténete

A terület tájtörténetéről csak szórványos adatokat ismerünk. A 14. században királyi birtok volt, attól kezdve a 20. századig különböző főúri családok birtoka. A II. József katonai felmérés (1782-85) térképszelvényén jól láthatóan a maihoz hasonló puszták, amelynek csak a DK-i részein vannak fás ligetek (2. ábra). Az azóta eltelt időben a területet csak részben hasznosították legelőként.

Környezeti jellemzők

Földtan

A terület földtani alapját harmadidőszaki üledékek alkotják, ezek a felszínre homok formájában bukkannak a természetvédelmi területtől nyugatra fekvő Birkás-legelőn, ugyanakkor a felszint negyedidőszaki üledékek fedik. A természetvédelmi terület alacsonyabban fekvő része valaha a Balaton öblözete volt; itt tavi homok halmozódott fel, amit az északi, bakonyi szél áthalmazott, homokbuckákat épített a terület magasabb nyugati részén. Az alacsonyabb keleti részén a Tetves-patak üledékei fedik a közvetlen felszintet.

1. ábra: A Látványi Puszta Természetvédelmi Terület határai

2. ábra: A II. József korabeli katonai felmérés (1782-85) térképe és a jelenlegi védett terület hozzávetőleges elhelyezkedése

Felszínalaktan

A védett terület 130 m átlagos tszf. magasságban helyezkedik el. Legmagasabb része a természetvédelmi terület DNY-i részén található homokdombtetőn (143,1m), legalacsonyabb része ÉK-en (116,8m) van.

A sík felszínen a domborzat mozgalmasságát a területen kiemelkedő homokbuckák növelik, relatív magasságuk 10 m.

A felszín relief energiáját növelik a buckák közötti mélyedések, hosszanti szélbarázdák és az időszakos vízfolyások széles, lapos völgyei valamint a homokbányászat által okozott tájsebek.

Éghajlat

A védett terület éghajlata mérsékelten meleg - mérsékelten nedves. Napsütéses órák száma: 2000 óra, évi középhőmérséklete: 10,2 °C, a vegetációs időszaké 16,8 - 17,2 °C. A fagymentes időszakok hossza 205 nap (ápr. 5. - okt. 28. között).

3. ábra: Látkép a puszta délkeleti részén

4. ábra: A Malomárok környéki fás ligetek és nedves rétek

Legmagasabb nyári hőmérsékletének sokévi átlaga: 33,5 °C, a téli minimumoké -15 °C. Évi csapadékösszeg: 650 mm, amiből a vegetációs időszakban 400-420 mm eső esik. A hótakarós napok száma 35-38 nap/év. Az ariditási index: 1,08.

Leggyakoribb szélirányok: Ny-i és É-i, átlagos sebessége: 3 m/s.

A helyi sajátosságok között ki kell emelni a láprétek feletti magas páratartalmat és a gyakori éjszakai ködképződést.

A terület homok alapköze fizikai tulajdonságainál fogva szintén sajátos mikroklímával rendelkezik. A csapadékvizet gyorsan átengedi, ezért könnyen kiszárad. A nyílt homokfoltok talajfelszíni hőmérséklete elérheti az 55-60 °C-ot nyári derült napokon.

Vízrajz

A vízföldtani viszonyok jelenleg még feltáratlanok. A talajvíz átlagos mélysége a völgyekben 2-4 m. Ezt mutatja a terület DK-i részén lévő gémeskút is. A talajvíz kalcium-magnézium-hidrokarbonátos jellegű, 25-35 nk° keménységű. A nitrátosodás kiterjedt. A talajvíz mozgása ÉK-i irányú.

A védett terület hidrológiai központja a Tetves-patak. A Vadé-pusztá melletti völgyi vízvázalasztója mintegy 25 km távolságra van a Balatontól. Vízyűjtő területének nagysága mintegy 94 km², közepes vízhozama 0,2 m³/s. A Tetves-patak a természetvédelmi terület keleti határa mentén csatornázott, rajta több helyen hordalék ülepítők találhatók. A felszíni vizek ezen a patakon keresztül jutnak a Balatonba.

A természetvédelmi területen 4 efemer vízfolyás található, ezek a nyári időszakban kiszáradnak. Nevük nincs. Jelentőségük a láprétek vízutánpótlásában viszont rendkívül nagy.

Időszakonként kisebb állóvizek a felhagyott homokbánya gödrökben találhatóak a tavaszi és a nyári eleji időszakban. Nedves években fontos kétéltű szaporodási helyek.

Talajok

A természetvédelmi terület kb. 70%-át karbonátos homoktalaj fedi. A vázta talaj jellemzője, hogy az egyes talajszintek még nem fejlődtek ki. A humuszképződés gyenge, gyér növényzet borítja. A vizet gyorsan elnyeli. Könnyen kiszárad, ennek következtében a szerves anyagok gyorsan ásványosodnak.

Humuszos homoktalajok a terület 10%-án találhatóak. Ezekben a humuszsint morfológiailag fejlettebb, a humusztartalom 1%-nál nagyobb. Vízretartó képességük is jobb, mint az előző talajtípusé, ugyanakkor vízáteresztő képességük is jó. A sekély humuszréteg vastagsága 10-30 cm. A védett területen belül ezek elsősorban a jelenlegi erdők és szántók alatt találhatóak.

Az efemer vizek mentén és néhol a mélyebben fekvő buckaközökben rétláp talajok fordulnak elő. Ezeket az év első részében magas vízállás jellemzi. Néhol a gyenge kotsodás is megfigyelhető. Vízgazdálkodásuk és tápanyag gazdálkodásuk szélsőséges. Szervesanyag tartalmuk elérheti a 10%-ot, pH-juk gyengén savanyú is lehet.

A természetvédelmi terület megközelítőleg sík felszínű részén a talajerózió nem jellemző, de a Tetves-patak menti területek a külső-somogyi talajerózió akkumulációs területének tekinthetők.

Természetvédelmi kutatás

- A Látrányi puszta a terület védetté nyilvánítása előtt az Egri Tanárképző Főiskola te-repgyakorlati mintaterülete volt, ezért innen már ekkor megbízható botanikai és zooló-giai információkat ismertünk.

- A Balaton déli partvidéke patakjainak vizsgálata során, a természetvédelmi terület szegélyén futó Tetves-patakon hidrozoológiai felmérést végzett az MTA Balatoni Limnológiai Kutató Intézete OTKA pályázat támogatásával. Témavezető: Dr. Ponyi Jenő.

- A védetté nyilvánítás után a "Somogy természeti értékeinek feltárása" című OTKA pályázat keretében a Somogy Megyei Múzeum Természettudományi Osztálya vizsgálta a terület botanikai és zoológiai értékeit 1990-1994 között. Témavezető: Dr. Ábrahám Levente.

- Ezt követően 1999-ben a terület természetvédelmi alapfauna feltárása érdekében a Duna-Dráva Nemzeti Park anyagi támogatásával vizsgáltuk (Rozner György, Józán Zsolt és Ábrahám Levente) a terület Coleoptera (bizonyos családok), Neuroptera, Hymenoptera: Aculeata és Lepidoptera faunáját.

- 2001-ben egy sikeresen elnyert KAC pályázat (Témavezető: Dr. Ábrahám Levente) keretében került sor a terület legfontosabb csoportjainak természetvédelmi felmérésére.

- Ezenkívül számos kutató egyéni kutatói pályázata keretében vett részt a terület alap-faunájának feltárásában.

Jelen tanulmánykötet a védett területen történt kutatások összefoglalója.

Irodalom

- ÁBRAHÁM L. (szerk.) 1990-1994: Somogy természeti értékeinek kutatása (OTKA kutatási jelentés nysz: 2335) - SMMI Term.Tud. Oszt., Kaposvár Adattár, kézirat
- ÁBRAHÁM L. (szerk.) 1999: A Látrányi Puszta Természetvédelmi Terület természetvédelmi, zoológiai felméré-se (kutatási jelentés) - SMMI Term.Tud. Oszt., Kaposvár Adattár, kézirat
- ÁBRAHÁM L. (szerk.) 2002: Beszámoló a Látrányi Puszta Természetvédelmi Terület zoológiai alapállapot-felmérése a különböző módon kezelt területeken (KAC kutatási jelentés, asz.: 027866-01/2001) - SMMI Term.Tud. Oszt., Kaposvár Adattár, kézirat
- ÁDÁM L., MAROSI S., SZILÁRD J. 1981: A Dunántúli domság. (Dél-Dunántúl). - Magyarország tájféldrajza 4. - Akad. Kiadó, Budapest
- MAROSI S. (szerk.) 1990: Magyarország kistájainak katasztere II. - MTA Földrajztudományi Kutató Intézet Bu-dapest pp. 483-589.

Összeállította:

Dr. ÁBRAHÁM LEVENTE
Somogy Megyei Múzeum
Természettudományi Osztálya
H-7400 Kaposvár Fő u.10.
Hungary
e-mail: levi@smmi.hu